

ZLINSZKY JÁNOS*

ÉLETMŰVEM? – DÍJAZVA!**

Nyolcvanöt év, abból hetven tudatosan tevékeny: időben, hálás szívvel, erre az életre tekinthetek vissza. Meg kellett élni, ajándékba kapott évek során, és iparkodnom kellett nem haszon nélkül elfolyt hagyni. Munka töltötte ki az időt, többnyire érdeklődéssel és kedvvel, de mindig igényesen, tisztességgel, színvonalasan végzett munka.

Mű – ha van –, ennek a munkának értékes, értékelhető eredménye. Elválik a munkafolyamattól, el a dolgozó személytől. Önálló létet kap, s mint ilyen, mások számára is fogható. Tanítás, írásmű, intézmény, együttműködés, művészi érték. Külön ajándék, ha van rá kereslet, ha a gyakorlati élet igényli, kongeniális kollégák körében jól érezve magát fejlődhet, tanítványok felkapják, tovább adják, tovább szövik. Most, itt, hangsúllyal, a hivatás követelte, alakította, az élet folyamán foghatóvá tett, tárgyiasult eredmény az a mű, amely a szakmai kör mérlegelésében figyelmet kapott.

Az élet során, idő haladtával, a munka eredménye egyre függetlenedik a biológiai léttől, egyre inkább válik, ha van, megragadhatóvá. Teszi a „művészt” emberséges emberré. Dolgozóvá! Milyen minőségi elvárásai vannak a jogász hivatás köz-katonái közt tébláboló, mindennapi kenyerét biztosítani törekvő *homo sapiens*szel szemben ennek az ő hivatásának? *Indem er ist, was soll er werden?* Cél, hogy el lehessen mondani róla: *vir bonus, dicendi peritus, amicus certus, consors fidelis, dator hilaris*. Család, iskola, templom, szakmai példaképek, tételes ismeretek pályánk elején ezt sulykolták belénk, több-kevesebb biztonsággal. *Vir bonus*: jó ember legyen. Jó arra, amire képezték. A tudás adta többlet révén emberebb ember az átlagnál. Teljes létét tudatosan vállaló egyén. *Dicendi peritus*: a szó mestere legyen. Az emberi érintkezés művésze, akinek nyomán nem Bábel, de Pütkösd keletkezik, nem értetlenség, viszály, hanem megértés, egyesség, béke. Aki nem csak keresi, de megtalálja, eltalálja a szóban rejlő kulcsot.

A további igények minden művelt keresztény emberrel szemben elvárások. Legyen *amicus certus in re incerta*: biztos barát a bizonytalan körülmények közt, akire építeni, számítani lehet. Legyen *consors fidelis*: hiteles, hívő, megbízható élettárs, akire, akivel otthon építhető. Legyen Isten kedveltje, jókedvű adakozó. Adja mindazt, amit tud, bőséggel a rászorulóknak, és fogadja el örvendő alázattal, amit kap, annak tudatában, hogy (a másoknak is) jobb adnia, mint kapnia!

* Professor emeritus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 1088 Budapest, Szentkirályi u. 28–30.

E-mail: zlinszky@jak.ppk.hu.

** Az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetében – a Iuris Consulto Excelentissimo Díj átadása alkalmával – 2013. november 28-án elhangzott előadás szerkesztett és bővített változata.

Kollégáim nagylelkű jóindulata életművemben – gondolom – a cél felismerését, s az afelé való következetes törekvést méltányolja. Erre figyelemmel én fiatal kollégáinknak ajánlani tudom: keressétek az igazságot, az megadja a szabadságot, és megteremt a békét. Megoldatlan probléma, tisztázatlan tényállás, igaztalan eredményre vezető alku ne szegélyezze útjunkt. Magukkal szemben igényesen, másoktól üdvöt nem várva, *Aequam mentem in rebus arduis servare* (belső igazságunkat ellenséges behatások között is megőrizve) induljanak, haladjanak az Úton. A meredekebb utat, a szűkebb kaput, a nehezebb megoldást keresve kell ezt az utat járni. Vegyük tudomásul: nincs elfogadható (elvárható) jogellenesség, nincs vállalható valótlanság, nem vihető piacra, nem áru az erkölcsi érték. Mindezek tűrése a jogállam vesztét jelenti, ha mi, a béke harcosai, a rend valódi őrei is feladjuk a ránk bízott kincseket! Ha úgy éreznők, nincs hozzá kellő erőnk, ismerjük be alázattal, és kérjünk segítséget. Fogunk kapni. Én, vallom, ha kértem, kaptam. A mű, amelyet most elismernek, e kért-kapott erő által jött létre.

Hadd tegyek most zárszóként egy rövid számvetést, számadást azok előtt, akik jóindulatából ma itt állhatok. Másodéves jogászként (1949) Nizsalovszky Endre professzor úrtól kaptam egy proszemináriumi feladatot, a holtnak nyilvánítás intézményének feldolgozására. Elismerést aratva teljesítettem (több szót nem érdekel). Ám a végén felvettem kéretlen a kérdést magamnak: Hát a római jogban, ez hogy volt?

Nem találtam rá választ, megkerestem hát magam 1957 nyarán: ebből lett első nagyobb német nyelvű publikációm (1964). Kaser felvette az Encyklopédia-irodalomba, Behrends elemezte a *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte [Romanistische Abteilung]* keretében. Ez adta – hitem szerint – Marton Gézának a bizalmát, rám bízni irodalmi hagyatékát. Ez eredményezte Kunkel révén, a Humboldt-ösztöndíjat.

Harmadéves jogászként (1950) gyűjtöttem magam köré mintegy tíz főnyi lelkes csapatot, kinevelni a római jogi gyakorlatok diákvezetőit, a XII táblás törvény és irodalma elemzése, tanulmányozása, feldolgozása révén. Az ötlet közvetlen eredményt hozott, hosszú távú baráti szálakat létesített – Bánrévy Gábor, Mirtse László, Rabár Ferenc –, és végül összefogó könyvben testesült meg, az akadémiai és Maróth Miklós-díjakat elnyert *Állam és jog az ősi Rómában* (Akadémia 1996).

Ácsként dolgoztam a baji laktanya építésén, mikor Ferenczy Endre barátom ajánlotta 1954-ben az MTA latin irodalmi bizottságának, hogy a középkori magyarországi latin irodalom kritikai kiadásában nekem mint latinul tudónak, munkát adjanak. Baranyai Decsi János *Históriáját* osztották rám, csinálgassam szabad időmben, bevezetővel és jegyzetekkel ellátott kiadása előkészítését. Így jutott kezembe a *História* mellett a magyar és római jog első közös tárgyalása, Decsi *Syntagma iurisa*, amivel jobb híján foglalkozni kezdtem 1958-ban. Ennek elmélyült átdolgozása révén fogant a magyar *tacita receptio* gondolata, annak külföldi ismeretése nyomán (Salzburg, 1970) a frankfurti Coing-intézet (*Max Planck-Institut für Europäische Rechtsgeschichte*) megbízása a *Handbuch* magyar anyagának elkészítésére, e munkával szereztem meg a kandidaturát 1984-ben és így a Miskolci Egyetem intézetvezetői posztját. Ott született annak az utánpótlást nevelő prog-

ramnak a kidolgozása, amelyet ugyan csírájában ugyancsak még az ELTE szakkörében kezdtem (1948), de egész életemben igyekeztem megvalósítani, hogy a jog rendje mellett a társadalom erkölcsi rendjéért is vessük be a római jog értékeit. A gondolatból Miskolcon először önálló kollégium lett, *Keresztény erkölcs és jogászeti etika* címmel. Egyelőre él, ott is, a PPKE JÁK tanmenetében is.

Amikor kandidátusi dolgozatom vitája folyt, ahol az alapmű az egész magyar magánjog forrásainak és irodalmának a nemzetközi összehasonlító kutatás számára történő megnyitását célozta, egyik opponensem felvetette: éppen római jogásztól elvárható lenne a hazai jogban a római jogi behatás alaposabb elemzése. El lehetett-e utasítani e kifogást, egyszerűen a tárgyalt korszakba nem tartozó problémaként? Én felvettem a kesztyűt, és kifejtettem, hogy akkor erre a kérdésre a római jog hazánkban még nem tudott válaszolni.¹ Kifejtettem, hogy osztom azt a véleményyt, miszerint a kérdés megválaszolását lehetővé tevő kutatást sürgősen meg kellene kezdeni, el kellene végezni. Abban mindenestre komoly szerepet kell vállalniok a magyar római jogászoknak. Mégis, a feladat interdiszciplináris, nem is egy személyre szabott. Ígéretet tettem, hogy ami rajtam múlik, e feladat teljesítéséhez el fogom végezni, ha módom lesz rá.

Nos, most tisztelettel kiegészítem akkori válaszomat: időközben e hiány pótolta-tott. Egy másik nagy külföldi enciklopédia számára megírtam, s a PPKE JÁK 80. születésnapja tiszteletére megjelentetett, német nyelvű műveim gyűjteményes kötetében kiadta *Römisches Recht in Ungarn* című tanulmányomat, amely elsőnek Mayer Maly barátom emlékkötetében látott rövidebb formában napvilágot. E gyűjteményes kötet kerekre zárja a kutató útját, aki a római jogon át, a római jogban, mindig a jogot kereste. *Das Recht durch das römische Recht, aber über dasselbe hinaus!* Azzal a hittel és meggyőződéssel, hogy az ember társas lényként, társadalmi életre hivatott, s amint egyéni belső békéjét rend és szeretet nélkül nem érheti el, hivatott ezeket a társadalomban is megfogalmazni és megvalósítani. *Veram non falsam filosofiam aspectantes* – nem hamis, hanem valódi tudományosság felé törekedjünk. E tudomány bölcselete révén a tanult és ékes szólásra törő férfi talán arra a csúcra is eljuthat, amelyet a római ideál *bonus pater familias*ként határozott meg. Mert ez az igazi nagy próba. Ez a csúc a magasabb, a meredekebb, az embert próbálóbb, az értékesebb.

Hadd legyen a zárómondat a siker árnyában ez a figyelmeztetés: a két „életmű” közül az értékesebb, fontosabb nem a szakember, a köz sikeres munkása, és annak akár könyvek sorában rögzülő hagyatéka, hanem a *bonus pater familias*, a *consors fidelis*, és a szilárd otthonból egészséges világképpel kiröptetett fiókák sora. Ennek díjazása nem történhet *ante mortem*, és aki itt elbukik, hiába sikeres látszatra. A két feladatkör pedig verseng, ütközik, csalókan tolidik egymásra. Értékrendjük folyamatos szem előtt tartása nélkül nem lehet harmonikus a pálya eredménye. Amit most itt köszönhetek, sokaknak, utolsó sorban magamnak, jelentős részben a kutatónak is végig kongeniális, szerető, és egyúttal egyensúlyt biztosító társam-

¹ Vö. ZLINSZKY János: „A magyar magánjog történetének hiányzó fejezetei” *Állam-és Jogtudomány* 1985/3. 560–565.

nak köszönöm – boldogult feleségemnek, akivel épp e szakmai téren szerencsésen csengett össze egyéniségünk, a *harmonia!* Mindkettőnk pályájának jót tett ez a nem mindig könnyű kettős hivatás. Ám leginkább gyermekeinkben válik foghatóvá. Tőlük is kívánt, nem egyszer, áldozatot szülei közszolgálatá, és nekik nyújtott, legközvetlenebbül, tanúságot az értékelvű életszemlélet igénye. Amire, egyre inkább örömmel látom, számos körükhöz csatlakozó tanítványunk is indítást kapott. Bennük ölt testet a mű, bennük él tovább az *auctor*.